

شادکامی و ادراک الگوهای ارتباطی خانواده: نقش واسطه‌ای سرمایه روان‌شناختی

Happiness and Perception of Family Communication Patterns: The Mediating Role of Psychological Capital

Elham Farokhi
MA in Educational
Psychology

Neda Sabzi
PhD Candidate
Shiraz University

ندا سبزی
دانشجوی دکتری دانشگاه شیراز

الهام فرخی
کارشناس ارشد روان‌شناسی تربیتی

چکیده

پژوهش حاضر با هدف پیش‌بینی شادکامی بر اساس الگوهای ارتباطی خانواده با واسطه سرمایه روان‌شناختی در دانشجویان انجام شد. دویست و هفتاد نفر (۱۲۳ پسر، ۱۴۷ دختر) از دانشجویان دانشگاه شیراز به روش نمونه‌برداری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شدند و به پرسشنامه الگوهای ارتباطی خانواده (فیتزپاتریک و ریچی، ۱۹۹۷)، پرسشنامه سرمایه روان‌شناختی (لوتانز و اولیو، ۲۰۰۷)، و پرسشنامه شادکامی آکسفورد (آرگیل، ۲۰۰۱) پاسخ دادند. نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه به شیوه همزمان مبتنی بر مراحل بارون و کنی (۱۹۸۶) نشان دادند جهت‌گیری گفت و شنود پیش‌بینی‌کننده مثبت شادکامی است. همچنین، جهت‌گیری گفت و شنود، ابعاد سرمایه روان‌شناختی یعنی خودکارآمدی، امیدواری، تاب‌آوری و خوش‌بینی را به طور مثبت پیش‌بینی کرد اما جهت‌گیری هم‌نواپی قادر به پیش‌بینی هیچ یک از ابعاد سرمایه روان‌شناختی نبود. در نهایت، سرمایه روان‌شناختی در رابطه بین الگوهای ارتباطی خانواده و شادکامی نقش واسطه‌ای را ایفا کرد. در مجموع یافته‌ها نشان دادند ارتباط مطلوب در خانواده، زمینه‌های تعامل بیشتر را برای اعضا فراهم کرده و با رشد بسیاری از توانایی‌های فردی منجر به شادکامی می‌شود.

واژه‌های کلیدی: جهت‌گیری گفت و شنود، جهت‌گیری هم‌نواپی، سرمایه روان‌شناختی، شادکامی

Abstract

The present study aimed to predict the mediating role of psychological capital in the relations between happiness and family communication patterns. Two hundred and seventy (123 males, 147 females) students were selected from the University of Shiraz using multistage cluster sampling method. The participants completed the Family Communication Patterns Questionnaire (Fitzpatrick & Ritchie, 1997), the Psychological Capital Questionnaire (Luthans & Avolio, 2007), and the Oxford Happiness Questionnaire (Argyle, 2001). The results of simultaneous multiple regression analysis based on Baron and Kenny (1989) steps indicated that conversation orientation positively predicted happiness. In addition, conversation orientation positively predicted all of the psychological capital dimensions (self-efficacy, hope, resiliency, and optimism). Conformity orientation did not predict the psychological capital dimensions. The psychological capital mediated the relations between the family communication patterns and happiness. The findings suggested that a desirable communication within family members provides a context for more interactions among them developing various individual abilities that leads to happiness.

Keywords: conversation orientation, conformity orientation, psychological capital, happiness

received: 24 February 2014

accepted: 10 June 2014

دریافت: ۹۲/۱۲/۵

پذیرش: ۹۳/۳/۲۰

Contact information: farokhi.elham@gmail.com

مقدمه

گفت الگوهای ارتباطی یکی از کارکردهای خانواده به شمار می‌رود که می‌تواند روحیه شادکامی را در افراد تحت تأثیر قرار دهد. در تلاش برای شناخت الگوهای ارتباطی خانواده، ریچی و فیتزپاتریک (۱۹۹۰) دو بعد جهت‌گیری گفت‌وشنود^۵ و همنوایی^۶ را شناسایی کردند. در خانواده‌هایی که گفت‌وشنود وجود دارد، اعضای خانواده به‌طور مکرر و به صورت خودانگیخته با یکدیگر در تعامل هستند، به‌طور آزادانه درباره موضوع‌های مختلف با یکدیگر به بحث و تبادل نظر می‌پردازند و با همفکری، تصمیم‌های مربوط به خانواده را اتخاذ می‌کنند. جهت‌گیری همنوایی به این معناست که روابط خانواده بر همسان بودن بازخوردها^۷، ارزش‌ها^۸، عقاید و اجتناب از تعارض تأکید می‌کند. در خانواده‌هایی که روابط آنها جهت‌گیری همنوایی دارد تنها درباره موضوع‌های محدود تبادل نظر صورت می‌گیرد و هیچ کوششی برای شرکت دادن همه اعضای خانواده در بحث و تصمیم‌گیری‌ها نمی‌شود. ارتباطات بین دو نسل در این خانواده‌ها منعکس‌کننده تبعیت از والدین و دیگر بزرگسالان است (کوئرنر و فیتزپاتریک، ۲۰۰۴). پژوهش‌ها نشان داده‌اند جهت‌گیری گفت‌وشنود، دارای پیامدهای مثبت و جهت‌گیری همنوایی در بیشتر موارد پیامدهای منفی به دنبال داشته است. برای مثال کوروش‌نیا (۱۳۸۵) در پژوهش خود نشان داد جهت‌گیری گفت‌وشنود با اضطراب و افسردگی رابطه منفی و جهت‌گیری همنوایی با اضطراب رابطه مثبت دارد. جوکار و رحیمی (۱۳۸۶) نیز در پژوهش خود نشان دادند بین الگوهای ارتباطی خانواده از نظر میزان شادکامی تفاوت معنادار وجود دارد. در همین راستا نتایج پژوهش خسروی، نشاط‌دوست، مولوی و کلانتری (۱۳۹۰) حاکی از آن است که آموزش الگوهای ارتباطی کثرت‌گرا^۹ که مبتنی بر گفت‌وشنود بالاست در میزان شادکامی زوجین مؤثر است. اصلانی و پورجم (۱۳۹۱) نیز اذعان داشتند بین ارتباطات و انطباق‌پذیری خانواده^{۱۰} با رضایت از زندگی و بهزیستی فردی رابطه مثبت وجود دارد. همچنین، در پژوهش اسکرات (۲۰۰۹) نشان داده شد جو ابراز‌گرایانه^{۱۱} در خانواده با رضایت از زندگی رابطه مثبت دارد. در مجموع نتایج پژوهش‌ها بیانگر آن است که رضایت از زندگی به شدت تحت تأثیر تجارب و روابط زندگی، به

روان‌شناسی مثبت به عنوان روی‌آوردی تازه در روان‌شناسی، با بررسی بهزیستی روانی، شادکامی^۱ و سلامت روانی، هیجان‌های مثبت، ویژگی‌های شخصیتی مثبت و نهادهای سالم همچون خانواده را مد نظر قرار می‌دهد. یکی از مهم‌ترین هیجان‌های مثبت که افزایش آگاهی فرد نسبت به شرایط جسمانی و محیطی را در پی دارد، شادکامی است. از نظر سلیگمن (۲۰۰۲) احساس شادکامی به عنوان یک پدیده هیجانی مثبت برای انسان ضروری است و به زندگی او معنا می‌بخشد. آرگیل، مارتین و لو (۱۹۹۵)، شادکامی را ترکیبی از وجود عاطفه مثبت، فقدان عاطفه منفی و رضایت از زندگی می‌دانند. به نظر وینهوون (۱۹۸۸) نیز شادکامی، به قضاوت فرد از درجه یا میزان مطلوبیت کیفیت کل زندگی وی اطلاق می‌شود. این مفهوم دارای دو مؤلفه شناختی و عاطفی است. مؤلفه شناختی، بر رضایت فرد از زندگی (ارزیابی فرد از زندگی برحسب استانداردهای ذهنی‌اش) و مؤلفه عاطفی بر توازن لذت (تعادل بین هیجان‌های مثبت و منفی) و حالت‌هایی مانند خنده و شوخ‌طبعی دلالت دارد (سلیگمن، ۲۰۰۲). اخیراً مدل جدیدی در زمینه عوامل تعیین‌کننده شادکامی توسط شلدون و لیبوبومیرسکی (۲۰۰۴) ارائه شده است. نخستین عامل نقطه شروع ثابت^۲ است که آمادگی‌های ژنتیکی و ارثی فرد را در بر می‌گیرد. این عامل غیرقابل تغییر و ثابت است و سطح شادکامی فرد را در زمان صفر بودن عوامل دیگر بیان می‌کند. عامل شرایط^۳ که عامل ثابت و ایستای مدل است، متغیرهای جمعیت‌شناختی از قبیل سن، محل تولد، وضعیت تأهل، وضعیت اقتصادی و درآمد و... را شامل می‌شود. کنش‌های عمدی^۴ نیز که به عنوان عامل متغیر و قابل کنترل مدل در نظر گرفته می‌شود، به فرایندهای تلاش‌مدار و هدفمند زندگی فرد اشاره دارد و دربرگیرنده جنبه‌های شناختی، رفتاری و خواست‌های ارادی است. آرگیل (۲۰۰۱) نقل از جوکار و رحیمی (۱۳۸۶)، به عنوان نظریه‌پرداز پیشگام در حوزه شادکامی، ارتباطات اجتماعی را از مؤلفه‌های شادکامی می‌داند و بر این باور است که خانواده یکی از قوی‌ترین پیوندهای ارتباط اجتماعی است. بر این اساس می‌توان

1. happiness	4. intentional activities	7. attitudes	10. family adaptability
2. set-point	5. conversation orientation	8. values	11. expressiveness
3. circumstance	6. conformity orientation	9. pluralistic communication pattern	

مؤثر در خانواده با دستیابی به سرمایه‌های روان‌شناختی، افزایش شادکامی را به دنبال دارد. در همین راستا، لوتانز (۱۹۹۹) با تأکید بر نقش سرمایه‌های روان‌شناختی بر این باور است بهزیستی روانی از عوامل فردی تأثیر می‌پذیرد. گوهل (۲۰۱۲) نیز در پژوهش خود نشان داد افرادی که دارای سرمایه روان‌شناختی بیشتری هستند از رضایت شغلی بیشتری بهره‌مند می‌شوند. پژوهش لوتانز، اولیو، اوی و نورمن (۲۰۰۷) نیز نشان داد سرمایه روان‌شناختی به طور مثبت، رضایت و عملکرد فرد را پیش‌بینی می‌کند. نتایج پژوهش هاشمی‌نصرت‌آباد، باباپورخیرالدین و بهادری‌خسروشاهی (۱۳۹۱) نیز مبین آن بود افرادی که سرمایه روان‌شناختی بیشتری دارند، از بهزیستی روان‌شناختی بالاتری بهره‌مندند. همچنین، پژوهش‌ها نشان داده‌اند مؤلفه‌های سرمایه روان‌شناختی پیش‌بینی‌کننده مثبت رضایت از زندگی، شادکامی، سلامت روانی و بهزیستی روان‌شناختی است (اسماعیلی‌فر، شفیع‌آبادی و احقر، ۱۳۹۰؛ بندورا و دیگران، ۱۹۹۶ نقل از قاسم و حسین‌چاری، ۱۳۹۱؛ پرتو و بشارت، ۲۰۱۱ نقل از گیلک، زاده‌محمدی و باقری، ۱۳۹۲؛ پورسردار، پورسردار، پناهنده، سنگری و عبدی‌زرین، ۱۳۹۱؛ خلعتبری و بهاری، ۱۳۸۹؛ سوری، حجازی و اژه‌ای، ۱۳۹۲).

از آنجا که شادکامی نمودی از بهزیستی روان‌شناختی است و بر کیفیت زندگی تأثیر دارد و با توجه به اینکه یکی از هدف‌های تعلیم و تربیت، پرورش افرادی است که از سلامت روانی برخوردار باشند، توجه به پیشایندهای شادکامی حائز اهمیت است. در این بین، عوامل اجتماعی و فردی نقش برجسته‌ای را ایفا می‌کنند. خانواده به عنوان مهم‌ترین و اولین نهاد اجتماعی از طریق ویژگی‌های فردی مانند خودکارآمدی، امیدواری، تاب‌آوری و خوش‌بینی بر میزان شادکامی افراد تأثیر می‌گذارد. هرچند در سال‌های اخیر، در زمینه تأثیر متغیرهای خانوادگی و هریک از مؤلفه‌های سرمایه روان‌شناختی به طور مجزا پژوهش‌هایی صورت گرفته اما سرمایه روان‌شناختی به عنوان یک سازه ترکیبی در رابطه بین خانواده و شادکامی مورد کنکاش قرار نگرفته است. بنابراین به منظور غنای دستاوردهای پژوهشی در این حوزه، پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه بین الگوهای ارتباطی خانواده و شادکامی با واسطه

ویژه بافت خانوادگی است (ادواردز و لویز، ۲۰۰۶). در صورتی که وجود مشکلات در روابط بین والدین و فرزندان، با کاهش رضایت از زندگی نوجوانان ارتباط دارد (بیاناراسون و دیگران، ۲۰۱۲).

واضح است که تعامل‌های خانواده، نوع و شیوه تفکر آنها بر توانایی، باورها و رفتارهای افراد تأثیر دارد. یکی از مهم‌ترین توانایی‌های انسان که باعث سازگاری او در شرایط زندگی می‌شود سرمایه روان‌شناختی^۱ است. سرمایه روان‌شناختی مفهومی است که عمدتاً از مبانی نظری و پژوهش در قلمرو روان‌شناسی مثبت به دست آمده است. این سازه ترکیبی، شامل چهار مؤلفه ادراکی شناختی است: الف) خودکارآمدی^۲ به معنای باور فرد به توانایی‌هایش برای دستیابی به موفقیت در انجام وظایف معین، ب) خوش‌بینی^۳ به مثابه ایجاد اسنادهای مثبت در مورد موفقیت‌های اکنون و آینده، ج) امیدواری^۴ به معنای داشتن پشتکار در دنبال کردن اهداف و پیگیری راهکارهای لازم برای رسیدن به موفقیت، و د) تاب‌آوری^۵ به منزله تحمل مشکلات و بازگشت به سطح معمولی عملکرد و حتی فراتر از آن دستیابی به موفقیت‌ها (لوتانز، یوسف و اولیو، ۲۰۰۷).

یافته‌ها رابطه بین متغیرهای خانوادگی با مؤلفه‌های سرمایه روان‌شناختی را تأیید کرده‌اند. برای مثال، نتایج پژوهش بونگ (۲۰۰۸) حاکی از آن بود که خودکارآمدی فرزندان، تحت تأثیر حمایت عاطفی و پذیرش والدین قرار دارد. کوستن و اندرسون (۲۰۰۴) نیز در پژوهش خود نشان دادند جهت‌گیری گفت و شنود بر رشد شایستگی‌ها، توانمندی‌های بین فردی و ارتباط با همسالان تأثیر دارد. همچنین، دبورا و گاستاوا (۲۰۰۴) دریافتند ادراک نوجوانان از حمایت بالای مادر و پایین بودن سطح مهار، با احساس خودارزشمندی، شایستگی اجتماعی و همدلی^۶ در نوجوانان رابطه مثبت دارد. افزون بر آن، پژوهش‌های متعددی نشان دادند جهت‌گیری گفت و شنود و عملکرد خانواده پیش‌بین مثبت مؤلفه‌های سرمایه روان‌شناختی از جمله تاب‌آوری، خودکارآمدی و خوش‌بینی و جهت‌گیری هم‌نواپی پیش‌بینی‌کننده منفی این مؤلفه‌هاست (جمالی‌زواره، ۱۳۸۷؛ دهقانی‌زاده و حسین‌چاری، ۱۳۹۱؛ کشتکاران، ۱۳۸۸؛ کوئرنر و فیتزپاتریک، ۲۰۰۴؛ مندل، ماجت و براون، ۲۰۰۶؛ هالی، ۲۰۰۰).

با توجه به آنچه بیان شد می‌توان گفت الگوهای ارتباطی

سرمایه روان‌شناختی دانشجویان انجام گرفت. بنابراین پژوهش حاضر برای پاسخ به پرسش‌های زیر شکل گرفته است:

- ۱- آیا بر اساس الگوهای ارتباطی خانواده می‌توان شادکامی دانشجویان را پیش‌بینی کرد؟
- ۲- آیا بر اساس الگوهای ارتباطی خانواده می‌توان سرمایه روان‌شناختی دانشجویان را پیش‌بینی کرد؟
- ۳- آیا سرمایه روان‌شناختی می‌تواند نقش واسطه‌ای بین الگوهای ارتباطی خانواده و شادکامی داشته باشد؟

روش

پژوهش حاضر از نوع همبستگی مبتنی بر تحلیل مسیر است که در قالب یک الگوی علی، روابط بین الگوی ارتباطی خانواده (متغیر برون‌زاد)، سرمایه روان‌شناختی (متغیر واسطه) و شادکامی (متغیر درون‌زاد) را مورد تبیین قرار داده است. جامعه آماری این پژوهش، کلیه دانشجویان مقطع کارشناسی دانشگاه شیراز در سال تحصیلی ۹۲-۹۱ بود. از آنجا که فهرست کاملی از افراد جامعه مورد نظر در دسترس نبود، شرکت‌کنندگان به روش نمونه‌برداری خوشه‌ای چندمرحله‌ای تصادفی انتخاب شدند. بدین ترتیب ابتدا از بین دانشکده‌های دانشگاه شیراز، سه دانشکده اقتصاد، مدیریت و علوم اجتماعی، ادبیات و علوم انسانی و حقوق و علوم سیاسی به طور تصادفی انتخاب و سپس از هر دانشکده سه کلاس به طور تصادفی انتخاب شد و تمامی دانشجویان کلاس‌های منتخب مورد ارزیابی قرار گرفتند که بر این اساس تعداد شرکت‌کنندگان ۲۹۲ دانشجو بود. با توجه به اینکه ۲۲ پرسشنامه مخدوش مورد تحلیل قرار نگرفت، در تحلیل نهایی نمونه پژوهش به ۲۷۰ نفر (۱۲۳ پسر و ۱۴۷ دختر) تقلیل یافت. در این پژوهش برای جمع‌آوری اطلاعات از ابزارهای زیر استفاده شد.

پرسشنامه تجدیدنظرشده الگوهای ارتباطی خانواده^۱

(فیتزپاتریک و ریچی، ۱۹۹۷ نقل از کوثرنر و فیتزپاتریک، ۲۰۰۲). این پرسشنامه خودگزارشی، موافقت یا عدم موافقت پاسخ‌دهنده را در دامنه‌ای پنج درجه‌ای با ۲۶ گزاره مرتبط با ارتباطات خانوادگی می‌سنجد. ۱۵ گزاره اول اختصاص به بعد گفت و شنود دارد و ۱۱ گزاره بعدی مربوط به بعد همنوایی است. نمره بیشتر در هر بخش به این معناست که آزمودنی

استنباط می‌کند در خانواده او جهت‌گیری گفت و شنود یا همنوایی بیشتری وجود دارد. اعتبار این ابزار در مطالعات بسیاری مورد تأیید قرار گرفته است. میانگین آلفای کرونباخ در مورد زیرمقیاس جهت‌گیری گفت و شنود در پنج مطالعه ۰/۸۹ و دامنه آن بین ۰/۸۴ تا ۰/۹۲ و درخصوص زیرمقیاس جهت‌گیری همنوایی، ۰/۷۹ و دامنه آن بین ۰/۸۴ تا ۰/۷۳ گزارش شده است (کوثرنر و فیتزپاتریک، ۲۰۰۲). کوثرنر و فیتزپاتریک (۲۰۰۲) در بررسی‌های خود نشان داده‌اند این ابزار از روایی محتوایی، ملاکی و سازه‌ای خوبی برخوردار است. در ایران نیز، کوروش‌نیا (۱۳۸۵)، جوکار و رحیمی (۱۳۸۶) و تجلی و لطیفیان (۱۳۸۷)، روایی این مقیاس را مناسب گزارش کرده‌اند. در پژوهش حاضر، مقادیر ضرایب آلفا برای بعد گفت و شنود و همنوایی به ترتیب ۰/۹۱ و ۰/۸۹ به دست آمد.

پرسشنامه سرمایه روان‌شناختی لوتانز^۲ (لوتانز و اولیو، ۲۰۰۷). این پرسشنامه دارای چهار زیرمقیاس خودکارآمدی، امیدواری، تاب‌آوری و خوش‌بینی است. هر زیرمقیاس شش ماده دارد که آزمودنی به هر ماده در مقیاس شش‌درجه‌ای لیکرت (کاملاً مخالفم تا کاملاً موافقم) پاسخ می‌دهد. برای به دست آوردن نمره سرمایه روان‌شناختی ابتدا نمره هر زیرمقیاس به صورت جداگانه محاسبه و سپس مجموع آنها به عنوان نمره کل سرمایه روان‌شناختی لحاظ می‌شود. نتایج تحلیل عاملی تأییدی روایی سازه این پرسشنامه را تأیید کردند (لوتانز و اولیو، ۲۰۰۷). روایی صوری و محتوایی این پرسشنامه در پژوهش فروهر، هویدا و جمشیدیان (۱۳۹۰) بعد از دو اجرای آزمایشی و اظهارنظر صاحب‌نظران مورد تأیید قرار گرفت و ضریب اعتبار آن نیز از طریق آلفای کرونباخ ۰/۸۷ گزارش شد. در پژوهش حاضر برای تعیین روایی، از همبستگی نمره هر بعد با نمره کل استفاده شد. این ضرایب برای ابعاد خودکارآمدی، امیدواری، تاب‌آوری و خوش‌بینی به ترتیب ۰/۸۴، ۰/۸۶، ۰/۷۸ و ۰/۸۳ به دست آمد. همچنین ضرایب آلفای کرونباخ برای زیرمقیاس‌ها به ترتیب فوق ۰/۸۰، ۰/۷۸، ۰/۶۶ و ۰/۶۵ و برای کل مقیاس ۰/۸۹ احراز شد که حکایت از اعتبار مطلوب این مقیاس داشت.

پرسشنامه شادکامی آکسفورد^۳ (آرگیل، ۲۰۰۱). این پرسشنامه در سال ۱۹۸۹ توسط آرگیل، مارتین و گرسلند تهیه

1. Family Communication Patterns-Revised Questionnaire
2. Psychological Capital Questionnaires Luthans (PCQ)

3. Oxford Happiness Questionnaire

اصلی استفاده شد و وجود یک عامل مورد تأیید قرار گرفت. ملاک استخراج عوامل، شیب منحنی اسکری و ارزش ویژه بالاتر از یک بود. مقدار ضریب KMO برابر با ۰/۹۳ و ضریب کرویت بارتلت برابر با ۳۲۶۲/۹۲، $P < ۰/۰۰۱$ بود. مقدار بار عاملی ماده‌ها در عامل استخراج شده، از ۰/۳۶ تا ۰/۷۴ در نوسان بود.

به منظور پاسخ به پرسش‌های پژوهش و بررسی قدرت پیش‌بینی متغیر برون‌زاد (الگوهای ارتباطی) و متغیر واسطه‌ای (جهت‌گیری هدف) روی متغیر درون‌زاد (شادکامی)، از روش آماری تحلیل مسیر با استفاده از رگرسیون چندگانه به روش همزمان بر اساس مراحل بارون و کنی (۱۹۸۶) استفاده شد.

یافته‌ها

به‌منظور بررسی میانگین و انحراف استاندارد و همچنین ارائه تصویری آشکارتر از رابطه بین متغیرها، ماتریس همبستگی مرتبه صفر در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱
یافته‌های توصیفی و ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش

متغیرها	<u>M</u>	<u>SD</u>	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
همنوایی	۲۵/۸۱	۸/۴۵	-						
گفت و شنود	۵۰/۳۸	۱۱	-۰/۴۱*	-					
خودکارآمدی	۲۲/۴۲	۴/۰۳	-۰/۲۱*	۰/۳۹*	-				
امیدواری	۲۰/۹۹	۴/۱۳	-۰/۰۸	-۰/۴۳*	۰/۶۴*	-			
تاب‌آوری	۲۰/۲۴	۳/۸۰	-۰/۰۰۷	-۰/۲۶*	۰/۵۶*	۰/۵۴*	-		
خوش‌بینی	۲۱/۶۴	۳/۶۲	-۰/۱۸*	۰/۳۶*	۰/۶۰*	۰/۶۶*	۰/۵۲*	-	
سرمایه روان‌شناختی (کل)	۸۴/۶۱	۱۱/۹۵	-۰/۱۸*	۰/۴۳*	۰/۸۵*	۰/۸۶*	۰/۶۲*	۰/۸۳*	-
شادکامی	۷۳/۶۶	۱۴/۰۵	-۰/۱۷*	۰/۴۵*	۰/۵۲*	۰/۵۴*	۰/۴۴*	۰/۵۲*	۰/۶۰*

* $P < ۰/۰۱$

قادر به پیش‌بینی شادکامی نبود. در پاسخ به پرسش دوم مبنی بر پیش‌بینی سرمایه روان‌شناختی بر اساس الگوهای ارتباطی خانواده، نتایج حاکی از آن بود که جهت‌گیری گفت و شنود قادر به پیش‌بینی همه ابعاد سرمایه روان‌شناختی یعنی خودکارآمدی، امیدواری، تاب‌آوری و خوش‌بینی به طور مثبت است، اما جهت‌گیری همنوایی قادر به پیش‌بینی هیچ یک از ابعاد سرمایه روان‌شناختی نیست. در مرحله سوم، اثر همزمان متغیرهای الگوهای ارتباطی خانواده و سرمایه روان‌شناختی بر شادکامی مورد بررسی قرار گرفت.

و در سال ۲۰۰۱ مورد تجدیدنظر قرار گرفت (آرگیل، ۲۰۰۱). این پرسشنامه دارای ۲۹ ماده چهارگزینه‌ای است که از صفر تا سه نمره‌گذاری می‌شود. به این صورت که در هر ماده، به گزینه‌ای که بیانگر بیشترین میزان شادکامی است نمره چهار و به گزینه‌ای که بیانگر کمترین میزان شادکامی است نمره یک تعلق می‌گیرد. در ایران، در پژوهش علی‌پور و نوربالا (۱۳۷۸) اعتبار این پرسشنامه از طریق آلفای کرونباخ، دو نیمه کردن آزمون و بازآزمایی به ترتیب ۰/۹۳، ۰/۹۲ و ۰/۷۹ گزارش شد. همچنین روایی پرسشنامه از طریق تحلیل عاملی و روایی صوری مطلوب گزارش شد. جوکار و رحیمی (۱۳۸۶) نیز در پژوهش خود ضریب اعتبار این پرسشنامه را ۰/۹۲، و روایی آن را به روش تحلیل عاملی به دست آوردند. در پژوهش حاضر برای تعیین اعتبار، روش همسانی درونی مورد استفاده قرار گرفت که ضریب آلفای کرونباخ آن ۰/۹۴ گزارش شد. برای تعیین روایی نیز، از روش تحلیل عاملی به روش مؤلفه‌های

بر اساس یافته‌های جدول ۱، همبستگی متغیرهای مدل در بیشتر موارد معنادار بود که امکان انجام تحلیل‌های بعدی را فراهم ساخت. نتایج رگرسیون چندگانه در جدول ۲ ارائه شده است.

همان‌طور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود، در مرحله اول بر اساس مراحل پیشنهادی بارون و کنی (۱۹۸۶)، امکان پیش‌بینی شادکامی بر اساس الگوهای ارتباطی خانواده بررسی شد. نتایج نشان دادند جهت‌گیری گفت و شنود در خانواده، پیش‌بینی‌کننده مثبت شادکامی است. اما جهت‌گیری همنوایی

جدول ۲

رگرسیون شادکامی بر الگوهای ارتباطی خانواده با واسطه‌گری سرمایه روان‌شناختی

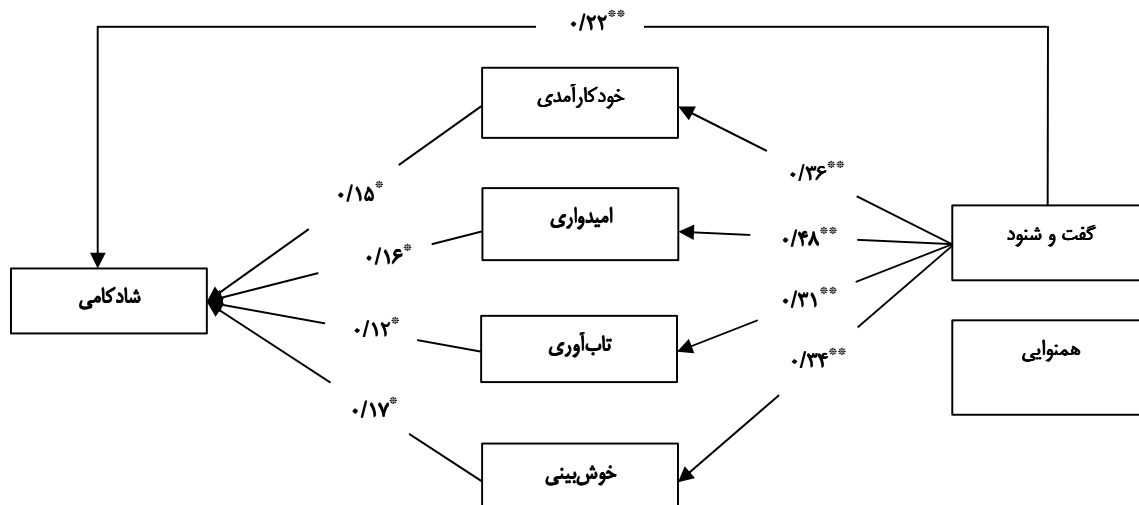
گام	پیش‌بین	ملاک	R ^۲	F	β	t
اول	همنوایی	شادکامی	۰/۲۰	۳۴/۳۳**	۰/۰۰۹	۰/۱۴
	گفت و شنود				۰/۴۵	۷/۶۱**
	همنوایی	خودکارآمدی	۰/۱۵	۲۴/۴۸**	-۰/۰۶	-۱
	گفت و شنود				۰/۳۶	۵/۸۸**
دوم	همنوایی	امیدواری	۰/۲۰	۳۲/۸۶**	۰/۱۱	۱/۹۲
	گفت و شنود				۰/۴۸	۷/۹۷**
	همنوایی	تاب‌آوری	۰/۰۸	۱۲/۲۸*	۰/۱۲	۱/۹۱
	گفت و شنود				۰/۳۱	۴/۹۵**
سوم	همنوایی	خوش‌بینی	۰/۱۳	۲۰/۳۰**	-۰/۴	-۰/۶۵
	گفت و شنود				۰/۳۴	۵/۵۱**
	همنوایی	شادکامی	۰/۴۱	۳۱/۰۳**	۰/۱۵	۲/۱۸*
	گفت و شنود				۰/۲۲	۳/۸۵**
	امیدواری				۰/۱۶	۲/۲۷*
	تاب‌آوری				۰/۱۲	۱/۹۸*
	خوش‌بینی				۰/۱۷	۲/۶۰**

*P<۰/۰۵ **P<۰/۰۱

است.

با توجه به شکل مذکور، اثرهای مستقیم و غیرمستقیم و کل متغیرهای پیش‌بین بر متغیر ملاک در جدول ۳ ارائه شده‌اند. همان‌طور که جدول ۴ نشان می‌دهد جهت‌گیری گفت و شنود به طور مستقیم و غیرمستقیم و با نقش واسطه‌ای سهمی^۱ خودکارآمدی، امیدواری، تاب‌آوری، خوش‌بینی و شادکامی را پیش‌بینی می‌کند در حالی که جهت‌گیری همنوایی قادر به پیش‌بینی مستقیم و غیرمستقیم شادکامی نبوده است.

به منظور پاسخگویی به پرسش سوم یعنی بررسی نقش واسطه‌ای سرمایه روان‌شناختی در رابطه بین الگوهای ارتباطی خانواده و شادکامی، ضرایب به دست آمده از مراحل اول و سوم مورد مقایسه قرار گرفت. همان‌طور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود، نتایج حاکی از آن بود که با ورود متغیر واسطه‌ای، ضرایب β از مرحله اول به مرحله سوم کاهش یافت که مبین نقش واسطه‌ای سرمایه روان‌شناختی است. با توجه به نتایج جدول ۲، مدل نهایی پژوهش، در شکل ۱ ارائه شده

شکل ۱. مدل نهایی پژوهش (رابطه شادکامی و الگوهای ارتباطی خانواده با واسطه سرمایه روان‌شناختی)

جدول ۴

اثرات مستقیم، غیرمستقیم و کل متغیرهای برون‌زاد (پیش‌بین) بر متغیر برون‌زاد (ملاک)

متغیرهای پیش‌بین	اثر مستقیم	متغیر واسطه	اثر غیرمستقیم	اثر کل
		خودکارآمدی	۰/۰۵	
گفت و شنود	۰/۲۲	امیدواری	۰/۰۷	
		تاب‌آوری	۰/۰۳	۰/۴۵
		خوش‌بینی	۰/۰۵	

بحث

هدف اصلی پژوهش حاضر تعیین نقش واسطه‌ای سرمایه روان‌شناختی (خودکارآمدی، امیدواری، تاب‌آوری و خوش‌بینی) در رابطه بین الگوهای ارتباطی خانواده و شادکامی بود. نتایج نشان دادند از میان ابعاد الگوهای ارتباطی خانواده، جهت‌گیری گفت و شنود هم به‌طور مستقیم و هم غیرمستقیم شادکامی را پیش‌بینی می‌کند. این در حالی است که جهت‌گیری هم‌نوایی قادر به پیش‌بینی شادکامی به‌طور مستقیم و غیرمستقیم نبود. پیش‌بینی مستقیم شادکامی از طریق جهت‌گیری گفت و شنود که با نتایج پژوهش‌های جوکار و رحیمی (۱۳۸۶)، خسروی و دیگران (۱۳۹۰)، اصلانی و پورجم (۱۳۹۱)، و اسکرات (۲۰۰۹) همسو است، بر این تبیین استوار است که ارتباط موجود بین اعضای خانواده به عنوان یکی از مهم‌ترین جنبه‌های بین‌فردی برای فهم سازگاری و بهزیستی روانی است. در خانواده‌هایی با گفت و شنود بالا که در آن ارتباطات باز و خودانگیخته وجود دارد و به بحث‌هایی گسترده درباره موضوع‌های مختلف می‌پردازند، فرزندان، توانایی ابراز عواطف و هیجان‌ها را به دست آورده و احساس می‌کنند مورد پذیرش والدین هستند. خانواده نیز با بهره‌گیری از فرزندان در تصمیم‌گیری‌ها و فراهم کردن فرصت ابراز وجود و استقلال برای آنها به فضای عاطفی خانواده غنا می‌بخشد و در نتیجه باعث کاهش اضطراب و افسردگی و به تبع آن افزایش شادکامی می‌شود. علاوه بر این، جهت‌گیری گفت و شنود با واسطه سرمایه روان‌شناختی به‌طور غیرمستقیم شادکامی را پیش‌بینی می‌کند. این روابط غیرمستقیم در حالی وجود دارد که جهت‌گیری گفت و شنود، خودکارآمدی، امیدواری، تاب‌آوری و خوش‌بینی را پیش‌بینی می‌کند و همه این مؤلفه‌های سرمایه روان‌شناختی پیش‌بینی‌کننده شادکامی هستند. نتایج این پژوهش در راستای نقش پیش‌بینی‌کنندگی جهت‌گیری گفت و

شنود بر سرمایه‌های روان‌شناختی با نتایج پژوهش‌های بونگ (۲۰۰۸)، مندل و دیگران (۲۰۰۶)، کوستن و اندرسون (۲۰۰۴)، دبورا و گاستاوا (۲۰۰۴)، دهقانی‌زاده و حسین‌چاری (۱۳۹۱) و کشتکاران (۱۳۸۸) همسو است. از طرفی نتایج پژوهش حاضر مبنی بر قدرت پیش‌بینی‌کنندگی سرمایه روان‌شناختی بر شادکامی، همسو با تحقیقات پیشین (گوهل، ۲۰۱۲؛ لوتانز و دیگران، ۲۰۰۷؛ هاشمی‌نصرت‌آباد و دیگران، ۱۳۹۱؛ خلعتبری و بهاری، ۱۳۸۹؛ اسماعیلی‌فر و دیگران، ۱۳۹۰؛ پورسردار و دیگران، ۱۳۹۱؛ سوری و دیگران، ۱۳۹۲؛ بندورا و دیگران، ۱۹۹۶ نقل از قاسم و حسین‌چاری، ۱۳۹۱) است. در تبیین رابطه غیرمستقیم جهت‌گیری گفت و شنود بر شادکامی با واسطه خودکارآمدی، امیدواری، تاب‌آوری و خوش‌بینی می‌توان گفت ارتباط مطلوب و مناسب در خانواده، زمینه‌های گفت‌وگو و تعامل بیشتر را برای اعضا فراهم کرده و بسیاری از مهارت‌ها و توانایی‌های فردی را گسترش می‌دهد که منجر به بهزیستی روان‌شناختی، رضایت از زندگی و نهایتاً شادکامی می‌شود. در خانواده‌هایی که تأکید آنها بر گفت و شنود است گفت‌وگوی بین والدین و فرزندان منجر به شکل‌گیری خودپنداره مثبت در فرزندان شده و احساس شایستگی و خودکارآمدی را در آنها به وجود می‌آورد. از این‌رو، افرادی که دارای خودکارآمدی بالا هستند باور دارند که می‌توانند پدیده‌ها و رویدادها را با هدف دستیابی به وضعیت مطلوب سامان دهند (زاده‌محمدی، عابدی و خانجانی، ۱۳۸۷)، از این‌رو، تکالیف مشکل را به عنوان چالشی در نظر می‌گیرند که باید بر آن تسلط یابند و قادرند تهدیدهای بالقوه را تحت مهار خود درآورند و رویدادها و موقعیت‌ها را اداره کنند و در نتیجه از بهزیستی روان‌شناختی و شادکامی برخوردار شوند (هاشمی‌نصرت‌آباد و دیگران، ۱۳۹۱). همچنین خانواده‌هایی با جهت‌گیری گفت و شنود که مبنای تعامل‌شان با یکدیگر بر

افزایش میزان سلامت روانی (پورسردار و دیگران، ۱۳۹۱) و در نتیجه رضایت فرد از زندگی و شادکامی خواهد بود.

در تبیین عدم قدرت پیش‌بینی‌کنندگی جهت‌گیری هم‌نوایی بر شادکامی، توجه به ویژگی‌های خانواده دارای این نوع جهت‌گیری اهمیت دارد. در خانواده‌هایی با جهت‌گیری هم‌نوایی بالا بر هماهنگی بین اعضای خانواده و اجتناب از تعارض و مجادله تأکید می‌شود (سپهری و مظاهری، ۱۳۸۸). از این رو در مواردی که فرد خود را با شرایط خانواده وفق دهد و حرف‌شنوی از والدین داشته باشد، موجبات رضایت والدین فراهم شده و سازگاری و شادکامی فرد را به همراه دارد. از طرفی چنانچه بین فرد و خانواده تعارض وجود داشته باشد، باعث پدیدایی مشکلات روان‌شناختی می‌شود. همچنین توجه به تفاوت‌های بین فرهنگی جوامع فردگرا و جمع‌گرا نیز حائز اهمیت است و با توجه به اینکه ایرانیان کم و بیش فرهنگ جمع‌گرا دارند احتمالاً تمایل به جهت‌گیری هم‌نوایی بیشتری خواهند داشت و بعضاً آن را موجب استحکام خانواده می‌دانند. از آنجا که در این خانواده‌ها در یک زمان مشخص از الگوهای ارتباطی متفاوت استفاده می‌شود (دهقانی‌زاده و حسین‌چاری، ۱۳۹۱)، بنابراین وجود چنین جهت‌گیری در خانواده، اثرات مثبت و گاهی منفی بر توانایی‌های فرزندان به‌جا می‌گذارد. بنابراین دور از انتظار نیست که نتایج ناهماهنگی در ارتباط بین جهت‌گیری هم‌نوایی و شادکامی به دست آید و این جهت‌گیری در خانواده قادر به پیش‌بینی شادکامی نباشد.

در راستای بررسی هدف اصلی پژوهش که بررسی نقش واسطه‌ای سرمایه روان‌شناختی در رابطه بین الگوهای ارتباطی خانواده و شادکامی بود، نتایج حاکی از آن بود که ضریب پیش‌بینی‌کنندگی جهت‌گیری گفت و شنود بر شادکامی با وارد کردن متغیر سرمایه روان‌شناختی به عنوان متغیر واسطه‌ای در تحلیل کاهش یافت که این امر نقش واسطه‌ای سهمی سرمایه روان‌شناختی را تأیید می‌کند. به عبارت دیگر، سرمایه روان‌شناختی علاوه بر اینکه تأثیر مستقیم بر شادکامی دارد، به عنوان یک متغیر واسطه‌ای بین جهت‌گیری گفت و شنود و شادکامی نیز ایفای نقش می‌کند.

توجه به جنبه‌های کاربردی پژوهش حاضر نیز حائز اهمیت است. در این راستا خانواده‌ها می‌توانند از طریق فراهم کردن جو

گفتمان، پاسخگویی بالا و ایجاد خودمختاری شکل گرفته است، زمینه‌های تلاش و همکاری با دیگران را در فرزندان گسترش می‌دهند و به عنوان یک منبع حمایتی در شرایط سخت، موجب تحول و ارتقای روحیه پشتکار و امیدواری در آنها می‌شوند. شخص امیدوار نیروهای خلاقه خویش را در راه بهبود زندگی‌اش به کار می‌گیرد (هاشمی‌نصرت‌آباد و دیگران، ۱۳۹۱) و روش‌های بیشتری را برای دستیابی به اهداف خود انتخاب می‌کند و به طور مؤثری برای رسیدن به پایان مطلوب، انگیزه می‌یابد. در مقابل، افراد با امیدواری پایین، نه احتمال پیدا کردن راه‌حل‌های ممکن برای اهداف‌شان را دارند و نه انگیزه زیادی در دستیابی به هدف. در نتیجه افراد با امیدواری بالا، با صرف پشتکار برای رسیدن به اهداف و موفقیت و افزایش هیجان‌های مثبت، شادکامی بیشتری را تجربه می‌کنند. افزون بر این، از آنجا که در این نوع خانواده‌ها، فرزندان یکی از ارکان تصمیم‌گیری‌ها محسوب می‌شوند و در موقعیت‌های حل مسئله در خانواده سهیم هستند، بنابراین در رویارویی با چالش‌ها و مسائل مختلف و در برخورد با حوادث، عملکرد مناسبی داشته و از مهارت‌های مدیریت بحران بهره‌مند هستند و در نتیجه تاب‌آوری بیشتری را از خود نشان می‌دهند. تاب‌آوری باعث ایجاد عوامل حفاظتی می‌شود که هم از جنبه روانی و هم از جنبه اجتماعی منجر به سازگاری فرد با موقعیت‌های تنیدگی‌زا شده که در نتیجه آن مهار محیط افزایش می‌یابد و عملکرد بهبود و شادکامی ایجاد می‌شود (سوری و دیگران، ۱۳۹۲). به علاوه، در خانواده‌هایی که ارتباط‌هایشان با هم بر مبنای گفت و شنود است، فرزندان احساس می‌کنند که والدین آنها را درک کرده و برای آنها ارزش قائلند و به نظرات آنها اهمیت می‌دهند، در نتیجه دیدگاهی مثبت نسبت به خود و دیگران پیدا کرده و خوش‌بینی در آنها رشد می‌یابد (صبری، البرزی و بهرامی، ۱۳۹۲). چنین افرادی که دارای نگرش خوش‌بینانه درباره خود و دنیا هستند، رویدادهای مثبت زندگی را به توانمندی‌ها و تلاش‌های خود نسبت می‌دهند (هاشمی‌نصرت‌آباد و دیگران، ۱۳۹۱) و عاطفه مثبت، سلامت روانی و جسمانی بیشتری را تجربه می‌کنند. به بیان دیگر نخستین اثر ارتقای توانمندی‌های فرد در زمینه خوش‌بینی، کاهش مشکلات روانی و هیجانی،

رضایت از زندگی زوجین. *مجله پزشکی هرمزگان*، ۱۵ (۱)، ۴۸-۴۰.

خلعبری، ج. و بهاری، ص. (۱۳۸۹). ارتباط بین تاب‌آوری و رضایت از زندگی. *فصلنامه روان‌شناسی تربیتی*، ۲ (۱)، ۹۴-۸۳.

دهقانی‌زاده، م. و حسین‌چاری، م. (۱۳۹۱). سرزندگی تحصیلی و ادراک از الگوهای ارتباطی خانواده؛ نقش واسطه‌ای خودکارآمدی. *مجله مطالعات آموزش و یادگیری*، ۲ (۴)، ۴۷-۲۱.

زاده‌محمدی، ع.، عابدی، ع. و خانجانی، م. (۱۳۸۷). بهبود حرمت خود و خودکارآمدی در نوجوانان. *فصلنامه روان‌شناسی تحولی: روان‌شناسان ایرانی*، ۱۵ (۴)، ۲۵۲-۲۴۵.

سپهری، ص. و مظاهری، م. ع. (۱۳۸۸). الگوهای ارتباطی خانواده و متغیرهای شخصیتی در دانشجویان. *فصلنامه روان‌شناسی تحولی: روان‌شناسان ایرانی*، ۲۲ (۶)، ۱۴۱-۱۵۰.

سوری، ح.، حجازی، ا. و اژه‌ای، ج. (۱۳۹۲). رابطه تاب‌آوری و خوش‌بینی با بهزیستی روان‌شناختی. *مجله علوم رفتاری*، ۳ (۷)، ۲۷۱-۲۷۷.

صبری، م.، البرزی، م. و بهرامی، م. (۱۳۹۲). رابطه الگوهای ارتباطی خانواده، هوش هیجانی و خلاقیت هیجانی در دانش‌آموزان دبیرستانی. *فصلنامه اندیشه‌های نوین تربیتی*، ۳۵ (۳)، ۶۳-۶۲.

علی‌پور، ا. و نوربالا، ا. (۱۳۷۸). بررسی مقدماتی پایایی و روایی پرسشنامه شادکامی آکسفورد در دانشجویان دانشگاه‌های تهران. *فصلنامه اندیشه و رفتار*، ۱ و ۲ (۵)، ۵۶-۵۵.

فروهر، م.، هویدا، ر. و جمشیدیان، ع. (۱۳۹۰). تبیین رابطه سرمایه روان‌شناختی و کارآفرینی سازمانی اعضای هیئت علمی دانشگاه. *فصلنامه فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی*، ۱ (۲)، ۱۰۰-۸۳.

قاسم، م. و حسین‌چاری، م. (۱۳۹۱). تاب‌آوری روان‌شناختی و انگیزش درونی-بیرونی: نقش واسطه‌ای خودکارآمدی. *فصلنامه روان‌شناسی تحولی: روان‌شناسان ایرانی*، ۳۳ (۹)، ۷۱-۶۱.

کشتکاران، ط. (۱۳۸۸). رابطه الگوهای ارتباطی خانواده با تاب‌آوری در دانشجویان دانشگاه شیراز. *فصلنامه دانش و پژوهش در روان‌شناسی کاربردی*، ۳۹ (۱۱)، ۵۳-۴۳.

کورش‌نیا، م. (۱۳۸۵). بررسی تأثیر ابعاد الگوهای ارتباطات خانواده بر میزان سازگاری فرزندان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد روان‌شناسی تربیتی دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شیراز.

گیلک، م.، زاده‌محمدی، ع. و باقری، ف. (۱۳۹۲). رابطه تاب‌آوری و

صمیمی، عاطفی و حمایتگر و ایجاد تعامل‌های باز و گسترده در بین اعضا، فرزندان خود را در دستیابی به توانایی‌های شخصی و رسیدن به شادکامی یاری رسانند. از محدودیت‌های پژوهش حاضر این است که با توجه به اینکه این پژوهش در قالب یک طرح همبستگی است، استنباط علی از نتایج آن باید با احتیاط صورت گیرد. همچنین به دلیل اینکه شرکت‌کنندگان در این پژوهش دانشجویان مقطع کارشناسی بودند، باید در تعمیم نتایج جانب احتیاط را نگه داشت. پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی، نقش متغیرهای آموزشی و تحصیلی بر سرمایه روان‌شناختی نیز مورد توجه قرار گیرد.

منابع

اسماعیلی‌فر، ن.، شفیع‌آبادی، ع. و احقر، ق. (۱۳۹۰). سهم خودکارآمدی در پیش‌بین شادکامی. *مجله اندیشه و رفتار*، ۵ (۱۹)، ۳۴-۲۷.

اصلائی، خ. و پورجم، ب. (۱۳۹۱). رابطه همبستگی، تطابق‌پذیری و ارتباط خانواده با رضایت از زندگی و بهزیستی فردی در دانش‌آموزان دختر. *دو فصلنامه مشاوره کاربردی*، ۲ (۱)، ۷۴-۶۳.

پورسردار، ن.، پورسردار، ف.، پناهنده، ع.، سنگری، ع. و عبدی‌زرین، س. (۱۳۹۲). تأثیر خوش‌بینی (تفکر مثبت) بر سلامت روانی و رضایت از زندگی: یک مدل روان‌شناختی از بهزیستی. *مجله پژوهشی حکیم*، ۱۶ (۱)، ۴۹-۴۲.

تجلی، ف. و لطیفیان، م. (۱۳۸۷). تأثیر ابعاد الگوهای ارتباطی خانواده بر سلامت روان با واسطه هوش هیجانی نوجوانان. *فصلنامه خانواده‌پژوهی*، ۴ (۴۲۲-۴۰۷).

جمالی‌زواره، ن. (۱۳۸۷). بررسی رابطه کارایی خانواده با خوش‌بینی و سلامت روانی در دانشجویان پسر دانشگاه آزاد اسلامی شهر زواره. پایان‌نامه کارشناسی ارشد مشاوره خانواده، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه شهید بهشتی.

جوکار، ب. و رحیمی، م. (۱۳۸۶). بررسی تأثیر الگوهای ارتباطی خانواده بر شادی درگروهی از دانش‌آموزان دختر و پسر دبیرستانی شهر شیراز. *مجله روان‌پزشکی و روان‌شناسی بالینی ایران (فصلنامه اندیشه و رفتار سابق)*، ۱۳ (۴)، ۳۸۴-۳۷۶.

خسروی، ص.، نشاط‌دوست، ح.، مولوی، ح. و کلانتری، م. (۱۳۹۰). اثربخشی آموزش الگوی ارتباطی خانواده کثرت‌گرا بر

- in Mexican-American youth: A mixed-method exploration. *Journal of Counseling Psychology*, 53, 279-287.
- Gohel, K. (2012).** Psychological capital as a determinant of employee satisfaction. *International Referred Research Journal*, 3 (36), 34-37.
- Hawley, R. D. (2000).** Clinical implications of family resilience. *American Journal of Family Therapy*, 8, 101-106.
- Koerner, A. F., & Fitzpatrick, M. A. (2002).** Toward a theory of family communication. *Communication Theory*, 12, 70-91.
- Koerner, A. F., & Fitzpatrick, M. A. (2004).** Communication in intact families. In A. Vangelisti (Ed.), *Handbook of family communication* (pp. 177-196). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associations.
- Koesten, J., & Aderson, K. (2004).** Exploring the influence of family communication patterns, cognitive complexity and interpersonal competence on adolescent risk behaviors. *Journal of Family Communication*, 4 (2), 99-121.
- Luthans, F., & Avolio, B. J. (2007).** Positive psychological capital: Measurement and relationship with performance and satisfaction. *Personnel Psychology*, 6, 138-146.
- Luthans, F. (1999).** The need for and meaning of positive organizational behavior. *Journal of Organizational Behavior*, 23, 695-706.
- Luthans, F., Avolio, B. J., Avey, J. B., & Norman, S. M. (2007).** Positive psychological capital: Measurement and relationship with performance and satisfaction. *Personnel Psychology*, 60, 541-572.
- Luthans, F., Youssef, C. M., & Avolio, B. J. (2007).** *Psychological capital: Developing the human com-*
- خودپنداشت با خودکارآمدی معلولان جسمی دختر: نقش واسطه‌ای خلاقیت. فصلنامه روان‌شناسی تحولی: روان‌شناسان ایرانی، ۲۵ (۹)، ۳۰۷-۳۱۵.
- هاشمی‌نصرت‌آباد، ت.، باباپورخیرالدین، ج. و بهادری خسروشاهی، ج. (۱۳۹۱).** نقش سرمایه روان‌شناختی در بهزیستی روانی با توجه به اثرات تعدیلی سرمایه اجتماعی. پژوهش‌های روان‌شناسی اجتماعی، ۴ (۱)، ۱۴۴-۱۲۳.
- Argyle, M. (2001).** *The psychology of happiness* (2nd edition). London: Rutledge Press, Taylor & Francis Group.
- Argyle, M., Martin, M., & Lu, L. (1995).** Testing for stress and happiness: The role of social and cognitive factors. In C.D. Spielberger, & I.G. Sarason, (Eds.), *Stress and emotion* (pp. 173-187) Washington, DC: Taylor & Francis.
- Baron, R. M., & Kenny, D. A. (1986).** The moderator-resilience and vulnerability: Complementary or conflicting concepts? *Ecology and Society*, 15 (3), 11.
- Bjarnason, T., Bendtsen, P., Arnarsson, A. M., Borup, I., Iannotti, R. J., Lo'fstedt, P., Haapasalo, L., & Niclasen, B. (2012).** Life satisfaction among children in different family structures: A comparative study of 36 Western Societies. *Children & Society*, 26, 51-62.
- Bong, M. (2008).** Effect of parent-child relationship and classroom goal structure on motivation, help-seeking avoidance and cheating. *Journal of Experimental Education*, 76 (2), 191-217.
- Deborah, J., & Gustavo, C. (2004).** The differential relations of maternal and paternal support and control to adolescent social competence, self-worth, and sympathy. *Journal of Adolescent Research*, 19 (6), 759-782.
- Edwards, L. M., & Lopez, S. J. (2006).** Perceived family support, acculturation, and life satisfaction

- Seligman, M. E. P. (2002).** Positive psychology, positive prevention, and positive therapy. In C.R. Snyder & S. J. Lopez (Eds.), *Handbook of positive psychology*. New York: Oxford.
- Sheldon, K. M., & Lyumbomirsky S. (2004).** Achieving sustainable new happiness: Prospects, practice and prescriptions. In P. A., Linley, & S. Joseph. *Positive psychology in practice*. New Jersey: John Wiley & sons.
- Veenhoven, R. (1988).** The utility of happiness. *Social Indicators Research*, 20, 254-333.
- petitive edge*. Oxford, UK: Oxford University Press.
- Mandel, G., Mullet, E., & Brown, G. (2006).** *Cultivating resiliency a guide for parent and school personal*. New York University, Child Study Center.
- Ritchie, L. D., & Fitzpatrick, M. A. (1990).** Family communication patterns: Measuring intrapersonal perceptions of interpersonal relationships. *Communication Research*, 17 (4), 523-544.
- Schrodt, P. (2009).** Family strength and satisfaction as functions of family communication environments. *Communication Quarterly*, 57, 171-186.

